

Primerjava razvoja ritmičnega in melodičnega posluha pri učencih glasbene pripravnice pred ukrepi proti širjenju covid-19, med ukrepi in po njih

So ukrepi zoper covid-19 le prinesli nekaj pozitivnega?

Tatjana Gaberšek

Glasbena šola Slovenska Bistrica
Ozka ulica 1, 2310 Slovenska Bistrica

tatjana.gabersek@glasbena-sb.si

Comparing Pre-, During, and Post-Covid-19 Restrictions on Rhythmic and Melodic Listening Development in Music Trainees
Covid-19 Prevention and Control Measures: Potential Benefits

Izvleček

V prispevku je opisan napredek ritmičnega in melodičnega posluha pri učencih glasbene pripravnice v šolskih letih od 2017/18 do vključno 2021/22 s poudarkom na preizkusu razvitosti glasbenih sposobnosti. Ugotavljam, da je delo s posnetki, ki je bilo uvedeno v obdobju ukrepov proti širjenju covid-19 in je bilo ohranjeno tudi v šolskem letu 2021/22, dober pripomoček za izboljšanje rezultatov, če je ciljno usmerjeno.

Ključne besede: glasbena pripravnica, ritmični posluh, melodični posluh, preizkus razvitosti glasbenih sposobnosti, sprejemni preizkus.

Abstract

This paper describes the evolution of rhythmic and melodic listening in music trainees from the academic years 2017/18 through 2021/22, focusing on the development of musical skills testing. The author concludes that, if targeted, the work with recordings introduced at the time of Covid-19 prevention and protection measures and maintained in the current school year is a good tool for improving results.

Keywords: pre-school music education, rhythmic ear, musical ear, musical aptitude test, entrance test.

Uvod

Glasbena pripravnica je eden od programov glasbenega izobraževanja, v okviru katerega odkrivamo in razvijamo glasbeno nadarjenost. Omogoča umetniško doživljanje in izražanje ter osebni in vzgojni razvoj učencev v skladu z njihovimi sposobnostmi in zakonitostmi razvoja. Učenci med pedagoškim procesom razvijajo pozitiven odnos do glasbe in umetnosti na splošno, postajajo vsestransko glasbeno dejavni (pojejo, plešejo, se ustvarjalno izražajo, doživljajsko poslušajo glasbene vsebine, razvijajo glasbeni okus, spoznavajo osnovne glasbene elemente, glasbila ...) ter pri tem razvijajo osnovni glasbeni ritmični in melodični posluh.

V program glasbene pripravnice se brez predhodnega preizkusa elementarnih glasbenih sposobnosti vpisujejo učenci, ki obiskujejo 1. razred osnovne šole. Pouk poteka enkrat tedensko po 60 minut (skupina od 12 do 15 učencev). Ocenjevanje je opisno, v sistemu eGlasbenaŠola (informacijski ekosistem za glasbene šole) spremljamo pet področij: ritmika, melodika, ustvarjanje, spoznavanje glasbenih vsebin ter prizadevnost in vztrajnost. Na koncu programa, ki traja eno leto, sledi preizkus razvoja glasbenih sposobnosti, ki je – uspešno opravljen – pogoj za vpis v program glasba.

Glasbeno pripravnico poučujem od začetka njenega programa, torej od uvedbe 9-letke v glasbenem izobraževanju. Poleg te poučujem še klavir in 1. razred nauka o glasbi. V okviru učnega procesa glasbene pripravnice spoznavamo vsebine, določene v učnem načrtu, kot pevski zbor nastopamo na prireditvah glasbene šole ter ob koncu izvedemo glasbeni kviz, ki ima že več kot 20-letno tradicijo. Pomemben del na koncu pripravnice je seveda preizkus razvoja glasbenih sposobnosti – sprejemni preizkus, na katerem preverjamo intonacijo in ritem zapete pesmi, posnemanje melodičnih motivov in posameznih tonov po višini, posnemanje ritmičnih motivov in metruma v različnih tempih ter razvitost glasbenega spomina. Navedena področja ocenjujemo z možnostmi zanesljivo, delno ali nezanesljivo.

Razvijanje ritmičnega in melodičnega posluha v glasbeni pripravnici v praksi

Priprava učencev glasbene pripravnice na preizkus razvitosti glasbenih sposobnosti poteka celo šolsko leto. V vseh letih svojega dela opažam, da pri razvoju ritmičnih dispozicij ni večjih težav. Le peščica učencev je v obdobju moje prakse imela tako slab ritmični

Glasbena pripravnica
omogoča umetniško doživljanje in izražanje ter osebni in vzgojni razvoj učencev v skladu z njihovimi sposobnostmi in zakonitostmi razvoja.

posluh, da ga ni bilo mogoče izboljšati. Lahko se sicer pojavijo težave pri izvajanju ritmičnih motivov na nevtralni zlog, a z dodajanjem besedila k ritmu in s takojšnjim vnovičnim izvajanjem na nevtralni zlog se izvajanje hitro izboljša. Nekateri učenci imajo težave tudi pri izvajanju ritmične spremljave pesmi, saj namesto metruma izvajajo ritem besedila pesmi. S frontalnim nakazovanjem ritma spremljave, ki mu učenci med izvajanjem sledijo, se to praviloma hitro izboljša.

Melodični posluh zahteva kompleksnejši pristop. Glede na to, da so učenci stari le 6 let in se vidimo zgolj enkrat na teden, z individualnim pristopom počakam, dokler se bolje ne spoznamo. Okvirno predstavo melodičnega posluha pa vseeno dobim že kmalu po začetku šolskega leta, saj začnem v drugi polovici septembra preverjati prisotnost z igro »Kdo je tukaj?« (v intonaciji $g_1 - e_1$ zapojem ime učenca, ta zapoje v isti intonaciji »tu-kaj«). V praksi je v povprečju kar 61 % učencev (zajela sem zadnjih 5 let z izjemo šolskega leta 2022/21, ko novembra pouk ni več potekal v živo in zato statistike nimam), ki so na začetku peli intonančno delno točno ali celo nezanesljivo, do novembra ponovilo natančno. Z drugimi izboljšujemo intonacijo z igro »potuj z dvigalom« (vokaliziranje z glisandom od učenčeve intonacije do prave). Sicer sta igri »potuj z raketo« ali »potuj z motorjem« sestavni del začetka vsake učne ure (igram na drsno piščal (lotosova piščal) ali piščalko-sireno (angl. acme siren), učenci pa po zraku nakazujejo gibanje melodije).

Praksa petja pesmi tako, da so učenci razvrščeni okoli mene, medtem ko jih spremljam na klavirju, pa je še en način pridobivanja informacije o njihovih dispozicijah, ne da bi bili dodatno izpostavljeni.

V nadaljevanju šolskega leta postopoma dodajam individualizacijo (individualno petje pesmi ter individualno petje melodičnih motivov s potrebnimi popravki intonacije), pri čemer je ta praviloma nadaljevanje predhodnega skupinskega izvajanja. Praksa mi je pokazala, kako pomembno pri tem je opazovanje neverbalne komunikacije učenca. Negotovost ali celo zavračanje petja je namreč pogosto pokazatelj, da učenec prepoznava netočnost svojega izvajanja. Vzrok za netočnost je praviloma nerazvit pevski aparat, kar je z vajo mogoče izboljšati, pri tem pa so ključnega pomena motivacija, spodbuda in pohvala še tako majhnega napredka. Veliko učencev namreč zaradi petja v intonaciji, ki je bližja odraslim, nima dobro razvitega glasovnega obsega. Na tem mestu bi poudarila, kako pomembno je pri glasbenem ustvarjanju z otroki intoniranje pesmi in motivov v glasovnem obsegu otrok te starosti (pogosto to umanjka pri izvajanju ritmičnih motivov) in postopno širjenje glasovnega obsega.

Pri glasbenem ustvarjanju z otroki je pomembno intoniranje pesmi in motivov v glasovnem obsegu otrok te starosti in postopno širjenje glasovnega obsega.

Slika 1: Lotosova piščal in piščalka-sirena

Primerjava rezultatov pred ukrepi, med ukrepi ter po obdobju ukrepov proti širjenju covid-19

Opisane metode so v šolskih letih 2019/20 (7 učnih ur na daljavo) in 2020/21 (na daljavo kar 21 učnih ur) deloma oziroma skoraj v celoti umanjale. Iskanje novega načina poučevanja glasbene pripravnice na daljavo je pogojevalo dejstvo, da pouk v živo preko

Slike 2-4: Primeri iz PowerPointovih predstavitev

aplikacije Microsoft Teams zaradi starosti otrok in posledično njihove nesamostojnosti ter zaradi urnika, ki je pri dveh skupinah posegal v čas službene odsotnosti staršev, ni bil mogoč. Tako so tri velike skupine glasbene pripravnice narekovala delo na daljavo s pomočjo navodil, naloženih v spletni učilnici sistema eGlasbenaŠola. Učne ure v PowerPointovi datoteki, ki so bile sestavljene iz napisanih in v avdioobliki posnetih navodil, slikovnega materiala ter avdio- in videoposnetkov, sem nadgrajevala s pomočjo povratnih informacij staršev in jih postopoma oblikovala v učne ure, ki so jim učenci doma lahko samostojno sledili. Potrebovali so zgolj pomoč pri odpiranju datoteke.

Iskanje rešitve, kako pripraviti učence na preizkus razvitosti glasbenih sposobnosti, sploh melodičnih, pa je bilo zahtevnejše. Rešitev sem našla v ciljno usmerjenih avdioposnetkih: posnetkih pesmic s spremljavo, posnetkov pesmic, ki omogočajo petje po principu odmeva, samo spremljav pesmic ter posnetkov ritmičnih in melodičnih motivov, ki omogočajo ponavljanje po principu odmeva (nastala je tudi kratka pesmica Počitnice, sestavljena iz obravnavanih melodičnih motivov).

Aprila so učenci dobili nalogo posneti izvajanje ritmičnih in melodičnih motivov po principu odmeva ob posnetku in mi posnetka poslati. V šolskem letu 2019/20 je posnetke poslalo 94 % učencev, ki so končali glasbeno pripravnico, v šolskem letu 2020/21 pa 85 %. Posnetke sem poslušala in na podlagi tega pripravila načrt individualnih popravkov izvajanja ob vrnitvi v šolske klopi za učence, ki so to potrebovali. V šolskem letu 2019/20 smo imeli pred preizkusom za to delo na voljo 2 učni uri, leto kasneje 6. Rezultati so bili proti pričakovanju zelo dobri. To me je spodbudilo k temu, da sem naredila primerjavo rezultatov dveh šolskih let pred obdobjem dela na daljavo (2017/18 in 2018/19), dveh šolskih let v obdobju dela na daljavo (2019/20 in 2020/21) ter rezultatov šolskega leta 2021/22, v katerem sem ohranila posnetke pesmic, ritmičnih in melodičnih motivov ter dva aprilska posnetka po vzoru prejšnjih dveh šolskih let. Posnetka mi je poslalo 95 % učencev. Učenci, ki posnetkov niso poslali, so te izvajali na učni uri.

Primerjala sem odstotke učencev, ki so končali šolsko leto (nisem upoštevala tistih, ki so sicer bili vpisani, a septembra sploh niso prišli ali pa so prišli največ dvakrat, kar se v določenem odstotku praviloma zgodi vsako leto), rezultate igre »Kdo je tukaj?« (Preglednica 1), napredovanje učencev, ki po novembru pri tej igri še niso bili uspešni (Preglednici 2a in 2b), ter rezultate preizkusa razvitosti glasbenega posluha (Preglednica 3).

Rezultate sem ocenjevala na podlagi ocenjevanja učencev glasbene pripravnice v sistemu eGlasbenaŠola, kjer ocenjujemo naslednja področja: ritmika, melodika, ustvarjanje, spoznavanje glasbenih vsebin ter prizadevnost in vztrajnost. Za področji ritmika in melodika sistem ponuja možnosti A (opisna ocena: Natančno izvede ritmične motive./Natančno izvede melodične motive.), B (opisna ocena: Ritmične motive izvede z nekaj napakami./Melodični motiv ponovi, vendar je intonacija včasih napačna.) ter C (opisna ocena: Ritmične motive izvede z veliko opaznimi napakami./Melodični motiv ponovi z večjimi napakami in se ne znajde v tonaliteti.). Poleg teh treh ocen pri ocenjevanju izvajanja melodičnih motivov uporabljam še zaznamke v primerih, ko učenec zgoščuje intonacijo pri višjih ali/in nižjih tonih ter ko izvaja točno v svoji intonaciji. Ti podatki so mi namreč v veliko pomoč pri individualnem pristopu.

V glasbeni pripravnici ocenjujemo naslednja področja: *ritmika, melodika, ustvarjanje, spoznavanje glasbenih vsebin ter prizadevnost in vztrajnost.*

Preglednica 1: Rezultati igre »Kdo je tukaj?«

Ocene Šol. leto	A* (število učencev)		B* (število učencev)		C* (število učencev)		Skupno število učencev		
	Oktober	Maj	Oktober	Maj	Oktober	Maj	Oktober	Junij	Izpis v %
2017/18	25	43	7	1	14	0	46	44	5
2018/19	19	35	12	1	7	1	38	37	3
2019/20	20	24	9	6	3	1	32	31	3
2020/21	30	36	8	1	5	0	43	37	14
2021/22	32	36	11	1	2	2	45	39	13

*Legenda: Opisna ocena A: Natančno ponovi melodični motiv $g_1 - e_1$.

Opisna ocena B: Melodični motiv $g_1 - e_1$ ponovi, vendar je intonacija včasih napačna, oziroma motiv ponovi natančno v svoji intonaciji.

Opisna ocena C: Melodični motiv $g_1 - e_1$ ponovi z večjimi napakami in se ne znajde v tonaliteti.

Primerjava števila izpisov v letih statistike je prinesla zanimivo ugotovitev: šele drugo šolsko leto ukrepov proti covidu-19 je prineslo večje število izpisov, saj se je s 5 % prvega ter 3 % drugega in tretjega leta statistike izpis povečal na 14 %, v letu 2021/22 je bil 13-%. V Preglednici 1 so razvidni rezultati igre »Kdo je tukaj?«. Prva ocena je z začetka oktobra, druga s konca maja, odstotki upoštevajo izpis med letom. Oceno A (opisna ocena: Natančno ponovi melodični motiv $g_1 - e_1$.) je na koncu šolskega leta 2017/18 imelo 97 % učencev, 2018/19 95 %, 2019/20 je število padlo na 71 %, se 2020/21 zopet dvignilo na 97 %, v letu 2021/2022 pa je oceno A na koncu šolskega leta imelo 92 % učencev. Pri oceni B (opisna ocena: Melodični motiv $g_1 - e_1$ ponovi, vendar je intonacija včasih napačna, oziroma motiv ponovi natančno v svoji intonaciji.) na koncu šolskega leta izstopa šolsko leto 2019/20 (6 učencev), pri oceni C (opisna ocena: Melodični motiv $g_1 - e_1$ ponovi z večjimi napakami in se ne znajde v tonaliteti.) pa šolsko leto 2021/22, saj sta s C ostala ocenjena 2 učenca.

V nadaljevanju primerjave teh petih šolskih let sem se osredotočila na učence, ki so bili oktobra pri igri »Kdo je tukaj?« ocenjeni z B oziroma C, in njihov napredek skozi celotno šolsko leto, pri čemer sem poleg področij ritmika in melodika upoštevala še področje spoznavanje glasbenih vsebin. Za to področje sistem eGlasbenaŠola ponuja možnosti: A (opisna ocena: Spretno prepozna in zapiše glasbene vsebine.), B (opisna ocena: Glasbene vsebine prepozna in zapiše z nekaj napakami.) ter C (opisna ocena: Glasbene vsebine prepozna in zapiše z večjimi napakami.).

Preglednica 2a: Napredovanje od prvih rezultatov igre »Kdo je tukaj?« do končne splošne ocene

Šol. leto	B v A		B ostane B		C v A		C v B		C ostane C	
	Število	%*	Število	%*	Število	%*	Število	%*	Število	%*
2017/18	4	57	1	14	10	83	2	17	0	0
2018/19	8	73	3	27	2	29	5	71	0	0
2019/20	8	100	0	0	1	33	2	67	0	0
2020/21	6	100	0	0	3	75	1	25	0	0
2021/22	7	70	3	30	0	0	2	100	0	0

*Opomba: Odstotek je izračunan na podlagi števila učencev pri posamezni oceni v oktobru posameznega šolskega leta (glej Preglednico 1, stolpci 1, 3 in 5).

Pri končni statistiki so upoštevani izpisi učencev med šolskim letom. Največji napredek učencev z oceno B je bil v šolskih letih 2019/20 in 2020/21 (vsi so napredovali v oceno A), najmanj jih je v A napredovalo leta 2017/18. Učenci z oceno B in C so prav tako najbolj napredovali v letih 2019/20 in 2020/21. V šolskem letu 2021/22 sta dva učenca, ki sta imela do konca šolskega leta rezultat igre »Kdo je tukaj?« C, napredovala v B. Na področju spoznavanja glasbenih vsebin sta bila uspešna, kar je pokazatelj dobro razvitega melodičnega posluha ter slabo razvitega pevskega aparata (oba govorita nizko in raskavo).

Preglednica 2b: Nazadovanje od prvih rezultatov igre »Kdo je tukaj?« do končne splošne ocene

Šol. leto	A v B		A v C		B v C	
	Število	%*	Število	%*	Število	%*
2017/18	2	8	0	0	2	29
2018/19	3	16	0	0	0	0
2019/20	0	0	0	0	0	0
2020/21	1	3	0	0	0	0
2021/22	0	0	0	0	0	0

*Opomba: Odstotek je izračunan na podlagi števila učencev pri posamezni oceni v oktobru posameznega šolskega leta (glej Preglednico 1, stolpci 1, 3 in 5).

Nekateri učenci, ki so bili pri igri »Kdo je tukaj?« vse leto ocenjeni z A, pri drugih področjih tega nivoja znanja niso dosegli, kar je razvidno v Preglednici 2b. V šolskih letih 2019/20 in 2021/22 takšnih primerov ni bilo. V šolskem letu 2017/18 sta dva učenca nazadovala iz ocene B v oceno C.

Preglednica 3: Rezultati preizkusa razvitosti glasbenih sposobnosti (sprejemni preizkus)

	Pristopilo (število)	%	A	%	100 % rezultat		B	%	C	%	Ni opravilo (število)
					Število	%					
2017/18	43	98	35	81	17	40	5	12	3	7	0
2018/19	37	100	30	81	10	27	6	16	1	3	0
2019/20	27	87	27	100	18	66	0	0	0	0	0
2020/21	37	100	36	97	22	60	1	3	0	0	0
2021/22	37	95	35	95	20	54	2	5	0	0	0

K preizkusu razvitosti glasbenih sposobnosti (sprejemni preizkus) je na koncu šolskega leta najmanj učencev pristopilo v šolskem letu 2019/20. Pristopilo jih je 87 %, vsi pa so pristopili v šolskih letih 2018/19 in 2020/21. Rezultati preizkusa so izraženi v odstotkih, ki so izračunani na podlagi točkovanja tričlanske komisije (zanesljivo 5 točk, delno 3 točke, nezanesljivo 0 točk; seštevke točk vseh treh članov komisije; izračun odstotka doseženih točk). Odstotki so ovrednoteni po naslednjem sistemu: »je opravil« nad 50 %, od 51 % do 69 % ocena C, od 70 % do 84 % B ter od 85 % do 100 % ocena A. Iz Preglednice 3 je razvidno, da se najboljši rezultati pojavljajo v zadnjih treh šolskih letih, leta 2019/20 so kar vsi učenci dosegli oceno A. Prav tako izstopa rezultat učencev, ki so na preizkusu osvojili 100 % točk. V zadnjih treh šolskih letih je ta odstotek izrazito višji: šolsko leto 2019/20 66 %, 2020/21 60 % ter 2021/22 54 %.

Sklepne ugotovitve

Primerjava vseh petih šolskih let je pokazala izstopajoč podatek o napredovanju v ocenah od začetka do konca šolskega leta v šolskih letih 2019/20 in 2020/21, torej v letih ukrepov proti širjenju covid-19, ko je pouk potekal na daljavo s pomočjo avdio- in video posnetkov. Ocene v šolskem letu 2021/22 pa kljub kombiniranemu delu s posnetki niso bistveno izstopale v primerjavi z rezultati pred obdobjem covid-19. Pri preizkusu razvitosti glasbenih sposobnosti pa je razlika med obdobjem pred in med ukrepi ter po ukrepih zaradi covid-19 očitna. Med obdobjem covid-19 in po njem je bilo na preizkusu od 95 do 100 % učencev ocenjenih z A, od teh kar od 54 % do 66 % z rezultatom 100 % (leti pred tem A po 81 % učencev, 100-% rezultat pa 40 oziroma 27 %). Dve spremenljivki, raznolikost generacij otrok in različne komisije pri preizkusih, ne dovoljujeta gotove trditve, pa vendar navedena rezultata nakazujeta, da je ciljna vaja doma s pomočjo posnetkov dobra metoda kot dodatek k pedagoškemu delu v glasbeni pripravnici.

Viri

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2022). Glasbena šola; Izobraževalni program: Glasba; Predmet: Glasbena pripravnica; Učni načrt; pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Glasbena-sola/Ucni-nacrti/Posodobljeni-ucni-nacrti/UN_glasbpripr_GS_posodobljeni.PDF

Prijavnica za vpis v glasbeno šolo, DZS d. d., Založništvo tiskovin – Obr. 1,94 a

eGlasbenaŠola (Informacijski ekosistem za glasbene šole): Redovalnica/Glasbena pripravnica; pridobljeno s <https://www.eglasbenasola.si>